

Dawid Dziurkowski

Akademia im. Jana Długosza w Częstochowie

TEORETYCZNY ZARYS RELACJI MISTRZ-UCZEŃ W HISTORII MYŚLI PEDAGOGICZNEJ ORAZ W DOBIE NOWOCZESNYCH TECHNOLOGII EDUKACYJNYCH

„Jak długo istnieć będą społeczności, tak długo istnieć też będą Mistrzowie i ich podopieczni, nauczanie i uczenie się: znane nam życie nie może się bez nich toczyć”¹

George Steiner

Wstęp

Na wstępie moich rozważań przybliżę etymologiczne znaczenie słowa „Mistrz”. Jak powszechnie wiadomo tytuł zawodowy magistra jest kojarzony z formalnym ukończeniem studiów II stopnia lub jednolitych studiów magisterskich. Niemniej jednak sam termin *magister*, pochodzi z łaciny i oznacza: „nauczyciela”, „mistrza”, „przewodnika”. W dawnych czasach określenie to oznaczało osobę szanowaną i godną posłuchu. Jednostka taka mogła posiadać swoich uczniów (podopiecznych). Tomasz Mońko uważa, że Nauczyciel-Mistrz jest to każda osoba przekazująca wiedzę, wychowująca i kształtująca, która może stanowić wzór do naśladowania dla swoich uczniów. Jest to przede wszystkim osobistość, która poza umiejętnością przekazywania wiedzy stanowi wzór do naśladowania dla swojego wychowanka. Według powyższego autora podstawową cechą dobrego nauczyciela jest jego moralny lub/i prawny obowiązek ponoszenia odpowiedzialności za swoje czyny². W związku z powyższym prawidłowa postawa Nauczyciela-Mistrza przejawia się w umiejętności ponoszenia konsekwencji za brak zamierzonych efektów uczenia. Owy mentor w takich sytuacjach winien ponieść karę, która nie jest karą w rozumieniu prawa karnego, lecz dolegliwością wywołaną dyskomfortem psychicznym, niezadowolaniem lub poczuciem winy³. Co rozumiałe jest on człowiekiem, a więc istotą omylną. Tak więc umiejętność rozumienia własnych błędów może zaowocować polepszeniem własnych umiejętności w przyszłej pracy zawodowej, także w relacjach stanowiących

¹ G. Steiner, *Nauki Mistrzów*, Poznań 2007, s. 188.

² T. Mońko, *Psychologiczny profil nauczyciela-mistrza*, http://www.mono.org.pl/upload/media/tomasz_monko-psychologiczny_profil_nauczyciela_mistrza.pdf [dostęp: 6.11.2016 r.].

³ Ibid.

przedmiot niniejszego artykułu.

Zarys historycznych wybranych relacji Mistrz-uczeń

Relacje zależności między mentorem i uczniem znane były od najdawniejszych czasów. Już w starożytności mogliśmy zaobserwować Arystotelesa będącego najzdolniejszym podopiecznym Platona, który z kolei był najwybitniejszym uczniem Sokratesa. Byli to trzej prawdopodobnie najwięksi filozofowie starożytni, którzy pomimo pozostawania ze sobą w relacjach „pionowych” niejednokrotnie znacząco się od siebie różnili w poglądach filozoficznych, politycznych, prawnych itd. Zuzanna Leliwa-Pruszek, analizując poglądy Sokratesa spisane przez Platona w dialogu „Menon”, twierdzi, że wielkiemu greckiemu filozofowi w kwestii nauczania chodzi nie tyle o uświadomienie możliwości umysłowych ucznia, lecz o wydobycie ukrytej w danym uczniu wiedzy. Mistrz z jednej strony stawia fundament wiedzy oraz jest przewodnikiem, a z drugiej jest autorytetem, na którym ludzie chcący zgłębiać wiedzę, opierają swoje umiejętności intelektualne, życiowe oraz moralne⁴. Jak powszechnie wiadomo Sokrates niczego nie napisał, lecz znamy jego poglądy z zapisów Platona. Można więc stwierdzić, że gdyby nie właściwa relacja między starożytnymi filozofami, to słowa Sokratesa mogłyby być dla nas dzisiaj niezbrane.

W średniowieczu relacje Mistrz-uczeń wyglądały nieco inaczej niż w starożytności. Część studentów przemierzała całą Europę, w celu pobierania nauki od różnych mentorów pochodzących z wielu często znacząco różniących się od siebie kulturowo krajów. W uproszczeniu można stwierdzić, że aż do XVIII w. ludzie jeździli po starym kontynencie w poszukiwaniu nauczycieli, którzy odpowiadaliby ich zainteresowaniom naukowym.

Relacje Mistrza i ucznia pojawiają się także w literaturze różnych epok, w tym także w okresie średniowiecza. Zdaniem George’a Steinera przykład owych interakcji można zaobserwować w „Boskiej Komedii” Dantego. Według badacza mają one kluczowe znaczenie w odczytaniu sensu powyższego dzieła⁵.

W historii myśli pedagogicznej zaobserwować można fakt, iż społeczeństwa Europy w czasach wczesnonowożytnych odnosiły omawiane relacje (Mistrz-uczeń) do celów życia, Boga, a od XVIII w. do natury i cywilizacji.

Zdarza się również, że omawiana relacja jest kultywowana w domu rodzinnym. John Stuart Mill uchodzi za jednego z praocjów wolnego rynku. Jego poglądy na tę kwestię do dnia dzisiejszego są cytowane przez licznych zwolenników liberalizmu gospodarczego, zwanego także przez wiele środowisk pravicowych leseferyzmem. Na myśl, twórczość oraz postawę J. S. Milla znaczny wpływ miała filozofa i wychowanie jego ojca Jamesa Milla, również znanego i uznawanego filozofa⁶.

Tradycyjne podejście do omawianych relacji można było również zaobserwować w historii na przykładzie organizacji pracy rzemieślniczej. W tym „fachu” przyuczenie się do zawodu wymaga permanentnego kopiowania

⁴ Z. Leliwa-Pruszek, *Relacja mistrz – uczeń*, „Katolik.pl”, <http://www.katolik.pl/relacja-mistrz-uczen,23411,416,cz.html?s=2> [dostęp: z 6.11.2016 r.].

⁵ G. Steiner, op. cit., s. 56.

⁶ V.: J. S. Mill, *Autobiografia*, przeł. M. Szerera, Warszawa 1931, s. 56–65.

zachowań swojego mistrza⁷.

Omawiane relacje między Mistrzem i swoim podopiecznym w historii nie zawsze układały się w sposób właściwy. Niejednokrotnie bywało tak, iż na początku znajomości Nauczyciele-Mistrzowie byli zafascynowani swoimi uczniami, jednakże z czasem zupełnie zmieniali zdanie na skutek różnych zdarzeń (zmiana podejścia naukowego lub krytyka dotychczasowego stanu badań przez jedną lub drugą stronę, złe rozeznanie możliwości intelektualnych wychowanka itd.). Dobitnym przykładem rozczarowania w interakcjach pionowych była postawa Edmunda Husserla względem Martina Heidegera. Filozofowie poznali się w 1917 r., wówczas o 30 lat młodszy niemiecki myśliciel wywarł ogromne wrażenie na swoim Mistrzu. W 1919 r. Heidegger rozpoczął wykłady jako asystent swojego guru, a w semestrze zimowym roku akademickiego 1924/1925 prowadził seminarium, pt. „Logische Untersuchungen” Husserla. W miarę upływu lat coraz liczniej pojawiały się metodologiczne i naukowe różnice między dwoma wielkimi filozofami. Nie byłoby w tym nic dziwnego, ponieważ nigdy uczniowie nie są idealnymi odzwierciedleniami swoich nauczycieli. Niemniej jednak kryzys i rozczarowanie zaczęły się pogłębiać wraz ze zmieniającą się sytuacją polityczną w Niemczech. W 1933 roku Husserl jako Żyd, dodatkowo żonaty z Żydówką otrzymał zakaz działalności akademickiej, a Heidegger w tym samym roku został wyznaczony na rektora uniwersytetu. Jego ówczesne stanowisko, legitymacja partyjna oraz fascynacją nowym reżimem wzięły górę nad poniżonym Husserlem, który był niezwykle rozczarowany duchową przyjaźnią oraz filozoficzną i osobistą zdradą przez swojego ucznia⁸.

W kontekście niniejszych rozważań warto zaznaczyć, iż na Dalekim Wschodzie wzajemne opisywane interakcje znacznie odbiegają od tych praktykowanych w kulturze Zachodu. W drugiej połowie XX w. obraz tradycyjnych (konfucjańskich) relacji nauczyciela i podopiecznego zaczął stopniowo zanikać. Nastąpiła swoista pogoń na rzecz „numeru” noszonego pasa. Chodzi przede wszystkim o to, że współcześnie coraz częściej relacje nauczyciel-podopieczny w krajach Dalekiego Wschodu postrzega się przez pryzmat sztuk walki. Dawid Piątkowski twierdzi, że owe relacje są ściśle powiązane nie tylko z rozwojem intelektualnym, ale również z osobistym i duchowym. Obecnie – według badacza – klasyczne tego typu interakcje nie występują. Twierdzi on, że współcześnie nikomu nie zależy na ich kultywowaniu. Niemniej jednak dodaje, że niespotkanie na swojej drodze odpowiedniego Mistrza zmniejsza szanse na szczęśliwsze życie⁹. Trudno się nie zgodzić z pierwszym twierdzeniem dotyczącym rozwoju osobistego i duchowego, lecz wątpliwości budzi twierdzenie z pełną stanowczością, iż takowe relacje we współczesnym świecie już nie występują.

Cechy nauczyciela-Mistrza w kontekście współczesnej edukacji

W pierwszej kolejności należy zaznaczyć, iż żeby nauczyciel był autorytetem dla swoich uczniów, powinien posiadać silną osobowość. Jest ona konieczną cechą, niezwykle cenną w celu zapewnienia prawidłowych omawianych

⁷ V.: B. D. Gołębiak, *Nauczanie i uczenie się w klasie*, [w:] *Pedagogika*, red. Z. Kwieciński, B. Śliwerski, Warszawa 2003, s. 161.

⁸ S. Steiner, op. cit., s. 89, 92–94.

⁹ D. Piątkowski, *Niemożliwe. Pokonaj ego. Żyj bez granic*, Olsztyn 2014, s. 7.

relacji. T. Mońko twierdzi, że silna osobowość przejawia się w pewności przekazywania swoich przekonań i może z powodzeniem dążyć do osiągnięcia rezultatów postawionych przez siebie¹⁰.

Nasuwa się pytanie, czy każdy nauczyciel jest Mistrzem dla swoich uczniów? Wydaje się, że nie jest to prawdą, ponieważ choćby działanie na szkodę swoich podopiecznych dyskwalifikuje nauczyciela z pozycji Mistrza, a jak powszechnie wiadomo nierzadko takie przypadki się zdarzały. Oczywiście dyskwalifikujące będzie wyłącznie działanie umyślne, ponieważ nieumyślność w postaci popełnianych błędów może się zdarzyć nawet najlepszemu nauczycielowi. Widać wyraźnie, że między tymi dwoma określeniami (nauczyciel i mistrz) zachodzi logiczna relacja nadrzędności nauczyciela nad Mistrzem. Każdy Mistrz jest nauczycielem, lecz nie każdy nauczyciel jest Mistrzem.

Istotna w omawianych relacjach wydaje się również kwestia wychowania. Pojęciem tym posługują się nie tylko pedagodzy, ale również przedstawiciele innych nauk, w tym m. in. socjologowie, psychologowie, historycy, politolodzy itd. Wychowanie jest terminem polisemantycznym posiadającym różnorakie tradycje w zależności od danej nauki¹¹. Do niniejszych rozważań przyjąłem definicje Otto Speck'a, który określa je jako „bezpośrednie, inicjowane z zewnątrz formowanie obiektu działań pedagogicznych”¹². Jest ono rozumiane w ten sposób, który nierzadko zostaje odzwierciedlony w powiedzeniach „tak sobie wychowałem swoich uczniów, że wiedzą jak się zgłaszać do tablicy”, bądź „tak wychowałem swoje dzieci, że wiedzą jak się zachować w określonych okolicznościach”. W relacjach Mistrz–uczeń także występują kwestie wychowawcze. Wręcz uważam, iż są one nieodłącznym elementem omawianych interakcji. Nauczyciel siłą rzeczy będzie nie tylko osobą przekazującą wiedzę merytoryczną, lecz także wychowankiem przekazującym określone postawy. Stając się autorytetem ponosi on ogromną odpowiedzialność za wszelkie wypowiedziane przez siebie słowa oraz za dokonane czyny. Wychowanie w omawianych relacjach jest widoczne częściej w szkołach różnego szczebla, niż na studiach. Jest to spowodowane oczywistym faktem, iż w akademiach czy uniwersytetach mamy do czynienia z ludźmi dorosłymi, którzy powinni zostać odpowiednio ukształtowani przez swoich wychowanków, z którymi mieli do czynienia na niższych szczeblach edukacji.

W świecie postępującej globalizacji i multikulturowości pojawia się pytanie, czy bariera kulturowa oraz niekiedy także religijna może mieć negatywny wpływ na zagwarantowanie prawidłowych relacji Mistrz–uczeń. Olga Krasuska w artykule, pt. „Uczeń z Kaukazu w polskiej szkole” pokazuje kwestie konfliktu kulturowego dzieci pochodzących z krajów należących do obcych kultur, które podjęły naukę w polskich szkołach. Autorka zwraca między innymi uwagę na fakt, iż dzieci obcokrajowców nierzadko muszą zastanawiać się nad tym, co wolno im powiedzieć, bądź zrobić, żeby nie urazić pozostałych osób stanowiących większość. Jest oczywiste, że znajdując się w danej kulturze (w której np. dominuje religia

¹⁰ T. Mońko, op. cit.

¹¹ A. Paszkiewicz, *Pojęcie procesu wychowania – jego struktura i dynamizm*, [w:] *Nauczyciel i uczniowie w dyskursie edukacyjnym*, red. G. Koć-Sieniuch, A. Cichocki, Białystok 2000, s. 68.

¹² O. Speck, *Być nauczycielem. Trudności wychowawcze w czasie zmian społeczno-kulturowych*, przeł. E. Cieślak, Gdańsk 2005, s. 179.

katolicka) człowiek nie musi każdego swojego kroku szczególnie analizować, ponieważ wszyscy postępują tak samo¹³.

Współczesne relacje mentora i podopiecznego w systemie szkoły wyższej – poza wieloma bardziej zinstytucjonalizowanymi formami nauczania oraz nowoczesnymi technologiami służącymi tym czynnościom – mają w sobie wiele podobieństw z tymi, które miały miejsce w starożytności. Katarzyna Olbrycht w swoim artykule przytacza Władysława Stróżewskiego, który wymienia kilka niezbędnych kryteriów wymaganych do tego, żeby zostać Mistrzem w szkole wyższej. Po pierwsze – przekazywanie hierarchii wartości, po drugie – przekazywanie metod postępowania przez zgodę na podpatrywanie i udział uczniów, po trzecie – nie narzucanie poglądów i rozstrzygnięć, po czwarte – nie aspirowanie do bycia życiowym guru dla uczniów, i po piąte – życzliwość i gotowość do udzielania pomocy, przede wszystkim możliwość poświęcania własnego czasu¹⁴.

Mistrzem nie jest łatwo zostać i przypuszczalnie nie każdy nim zostaje. Jednakże tacy mentorzy istnieją a ich działalność względem swoich uczniów pozytywnie wpływa na cały proces ich kształcenia. Niewątpliwą zaletą w omawianych interakcjach w systemie szkoły wyższej jest pozytywny aspekt psychospołeczny. Omawianego nauczyciela nierzadko traktuje się jak charyzmatycznego przywódcę, któremu ufa się z racji tego, iż jest autorytetem¹⁵. W omawianym wymiarze traktujemy go w kategoriach władzy, której dobrowolnie się podporządkowujemy. Relacja ta ma także niekwestionowany aspekt samego spotkania obu podmiotów. Po jednej stronie występuje osoba młoda, niedoświadczona, często poszukująca sensu życia, natomiast drugą stronę reprezentuje osoba doświadczona, najczęściej już ustabilizowana naukowo i społecznie oraz o czym już była wcześniej mowa – posiadająca autorytet moralny. Warto jednak pamiętać, że do tzw. pełnego spotkania wymagana jest wzajemna rozporządzalność, nadzieja i zaufanie¹⁶.

Kolejnym pozytywnym zjawiskiem w powyższych relacjach jest sytuacja funkcjonowania w roli wzoru osobowego oraz osoby naśladowanej. Na tej płaszczyźnie podopieczny (student) przyjmuje wartości uznawane przez swojego mentora. Ponadto w razie konieczności uczeń broni w sposób bezkompromisowy racji prezentowanych przez swojego „guru”.

Kolejną ważką kwestią jest posiadanie autorytetu. Mistrz nie musi stosować żadnych nagród lub kar pedagogicznych, wystarczy po prostu, że jest. Na tej podstawie stosunek ucznia do autorytetu można określić jako:

- 1) liczenie się z (inaczej podporządkowanie),
- 2) uznanie dla,
- 3) oparcie w (świadomość, że można na mistrza zawsze liczyć),
- 4) szacunek dla,
- 5) zaufanie do¹⁷.

¹³ O. Krasuska, *Uczeń z Kaukazu w polskiej szkole*, [w:] *Szkoła w integralnym rozwoju ucznia i nauczyciela*. Stan faktyczny i postulowany, Lublin 2012, s. 153.

¹⁴ K. Olbrycht, *Współczesne pytania wokół relacji „mistrz-uczeń”* „Gazeta Uniwersytecka UŚ” <http://gazeta.us.edu.pl/node/194851> [dostęp: 6.11.2016 r.].

¹⁵ Ibid.

¹⁶ Ibid.

¹⁷ E. Chlebowska, *Wychowanie. Najtrudniejsza ze sztuk pięknych*, Gliwice 2013, s. 30.

Jeżeli chodzi o kwestie wychowawcze, to odgrywają one mniejszą rolę w systemie uniwersyteckim, niż ma to miejsce w szkołach różnego szczebla. Jest to spowodowane oczywistym faktem, że studenci z mocy prawa są ludźmi dorosłymi, którzy świadomie podjęli decyzję o kierunku swoich studiów.

Obecne relacje Mistrz-uczeń można zaobserwować przede wszystkim na linii promotor-seminarzysta. W porównaniu do uczestnictwa studenta w ćwiczeniach lub wykładach, gdzie uczestników jest niekiedy kilkadziesiąt lub nawet kilkaset, uczeń na seminariach ma bezpośredni kontakt ze swoim mentorem. Jest to wymuszone indywidualną edukacją cechującą seminarium dyplomowe (licencjackie, magisterskie)¹⁸.

Warto zaznaczyć, że kształtowanie relacji będących przedmiotem niniejszego tekstu nie musi koniecznie się ograniczać do nauczyciela akademickiego i studenta (doktoranta). Jedną z polskich szkół wyższych Collegium Mazovia przygotowała atrakcyjny projekt „Mistrz i uczeń – model kształcenia praktycznego”. Polega on na nawiązywaniu kontaktów studentów z przedsiębiorstwami w trakcie trwania studiów. Niewątpliwą jego zaletą jest wcześniejsze poznanie potencjalnego pracodawcy oraz możliwość nawiązania z nim trwałych relacji jeszcze przed formalnym ukończeniem danego kierunku¹⁹. Współcześnie wielu naukowców, w tym m. in. Czesław Grabarczyk, twierdzi, iż lepsze rezultaty w szkole uzyskuje się, gdy relacje Mistrz – uczeń zastąpimy relacją uczeń – szkoła²⁰.

Relacja Mistrz-uczeń wobec nowoczesnych technologii edukacyjnych

Współczesna pedagogika wyodrębnia wiele alternatywnych metod uczenia się, nierzadko zupełnie odbiegających od tradycyjnej relacji Mistrz-uczeń. Jedną z nich są metody uczenia się kooperatywnego polegające na tym, że uczniowie ucząc się są jednocześnie uczącymi. Jedną ze znanych tego typu metod jest Studencki Zespół Uczenia (ang. Student Team Learning), w którym to niezwykle silnie uwypuklona została kwestia grupowa. Dany uczeń (student), który osiągnął ponadprzeciętne wyniki w stosunku do ustalonego kryterium, zostaje nagrodzony dyplomem²¹. Sabina Lucyna Zalewska z Uniwersytetu Stefana Kardynała Wyszyńskiego twierdzi, że nasza rzeczywistość nie sprzyja poszanowaniu tradycji, czy też zachowaniu ciągłości. W związku z powyższym według autorki wielką rolę we współczesnym świecie odgrywa Uniwersytet. Osoby mądre, które pracują w szkole wyższej będą autorytetami dla swoich podopiecznych i będą jednocześnie ustanawiały hierarchię wartości²².

¹⁸ W. Cudny, B. Gosik, M. Piech, R. Rouba, *Praca dyplomowa z turystyki. Podręcznik akademicki*, Łódź 2011, s. 19.

¹⁹ *Mistrz i uczeń*, <http://www.mazovia.edu.pl/projekty/mistrz-i-uczen> [dostęp: 6.11.2016 r.].

²⁰ C. Grabarczyk, *Rozwój klasyfikacji naukowych nauczycieli akademickich nauk technicznych*, Kraków 2012, s. 98.

²¹ V.: M. Niesiąbecka, *Metody uczenia kooperatywnego jako źródło tworzenia nowych relacji nauczyciel – uczeń (prezentacja wybranych technik, inspiracje teoretyczne i wyniki badań)*, [w:] *Nauczyciel i uczniowie w sytuacjach szkolnych. Wybrane problemy do zajęć konwersatoryjnych z pedagogiki*, red. G. Koć-Seniuch, Białystok 1995, s. 207.

²² S. L. Zalewska, *Relacje Mistrz-uczeń we współczesnych realiach uczelni wyższej. Rzeczywistość i oczekiwania* http://www.sabinazalewska.pl/wp-content/uploads/2013/09/13-Miedzyzdroje_2009.pdf [dostęp: 6.11.2016 r.].

Jedną z alternatywnych metod nauczania stosowanych we współczesnej szkole jest „tutoring”. Polega on na spotkaniach uczniów ze swoimi tutorami. W ramach owych spotkań uczniowie samodzielnie przygotowują eseje, które następnie są omawiane (oraz poprawiane) z tutorem²³.

Kolejną nowoczesną metodą utrzymania relacji Mistrz-uczeń może być e-learning. Jest to metoda polegająca na nauczaniu przy wykorzystaniu sieci komputerowych i Internetu. W omawianej formie dydaktycznej tradycyjny list zostaje zastąpiony przez e-mail. Nie ma obaw o zmniejszenie efektów dydaktycznych przez zlikwidowanie fizycznego kontaktu z Mistrzem. Nowoczesny e-learning – jeżeli jest odpowiednio wykorzystany – może owe relacje znacznie wzbogacać. Przykładami wzbogacenia relacji dydaktycznych mogą być prezentacje multimedialne, łatwo dostępne e-booki oraz wszelkie inne środki dydaktyczne dostępne w Internecie.

Współcześnie promuje się także programy edukacji rówieśniczej odbiegające od tradycyjnych relacji Mistrz-uczeń. Owe techniki początkowo polegały na edukowaniu uczniów mających problemy z nauką przez uczniów zdolnych. Z czasem programy te rozszerzyły się z obszaru nauczania na obszar wychowawczy. Obecnie tego typu koncepcje nauczania angażują całe społeczeństwa do uczestnictwa w nich (każdy z nas może być opiekunem i podopiecznym). Następuje permanentna zmiana ról. Uczenie się jest potęgowane przez samo nauczanie. Pomoc owego kolegi jest niezwykle skuteczna z uwagi na swoją wielopłaszczyznowość i wielowymiarowość²⁴.

Zjawisko kiedy nauczyciel z uczeniem zamieniają się rolami Agnieszka Staroń nazywa „Mentoringiem odwróconym”. W wydziale przeprowadzonym dla polskiego radia tłumaczy, że owe zjawisko może wystąpić kiedy nauczyciel i swój podopieczny korzystają, np. z nowoczesnych technologii. Ta sama osoba, która czerpie wiedzę na dany temat może stać się jednocześnie nauczycielem. Autorka dodaje, iż rolą Mistrza jest nie tylko dawanie przykładu, ale również informacji zwrotnych²⁵.

Wnioski końcowe

Dane statystyczne z 1999 r. wskazują, iż na jednego nauczyciela akademickiego przypadało pięciu studentów (uczniów), natomiast dziesięć lat później liczna ta wzrosła aż do dwunastu. Dysproporcje te są jeszcze większe, gdy weźmiemy pod uwagę samych wykładowców-profesorów. Wówczas na jednego z nich w 1999 r. przypadało 26 studentów, a z kolei w 2009 roku prawie 85²⁶.

Na podstawie powyższym danych statystycznych nasuwa się pesymistyczny wniosek. Tradycyjne omawiane interakcje zostają zaburzone przez nieproporcjonalnie dużą liczbę studentów w stosunku do nauczycieli

²³ Tutoring– poznaj innowacyjną metodę, [w:] *Szkola Tutorów. Collegium Wratislaviense*, http://tutoring.edu.pl/tutoring_definicja_innowacyjna_metoda,page,46 [dostęp: 6.11.2016 r.].

²⁴ Z. B. Gaś, *Profilaktyka w szkole*, Warszawa 2006, s. 177.

²⁵ *Wracają relacje mistrz-uczeń*, <http://www.polskieradio.pl/9/306/Artykul/1233675,Wracaja-relacje-mistrzuczen> [dostęp: 6.11.2016 r.].

²⁶ K. Cyran, B. Przywara, *Społeczno-ekonomiczne uwarunkowania kariery naukowej w Polsce*, [w:] *Kariera naukowa w Polsce, Warunki prawne, społeczne i ekonomiczne*, red. S. Waltoś, A. Rozmus, Warszawa 2012, s. 183-184.

akademickich. Niemniej jednak omawiane relacje od zawsze pozostawały ważne. Pomimo niekorzystnych statystyk należy starać się dalej kultywować tradycję mistrzostwa w nauczaniu i wychowaniu.

Tradycyjne relacje Mistrz-uczeń często kojarzą się z Nauczycielem-Mistrzem przekazującym wiedzę swoim czeladnikom. Jest to skojarzenie obrazujące owe relacje zaczerpnięte wprost ze średniowiecza. Niemniej jednak nie są one pozbawione sensu, gdyż jest to pewien model idealny, który w konfrontacji ze współczesnymi najnowszymi technologiami może okazać się albo trudny do osiągnięcia albo jeszcze bardziej wzmocniony.

Bibliografia

- Chlebowska E., *Wychowanie. Najtrudniejsza ze sztuk pięknych*, Gliwice 2013.
- Cudny W., Gosik B., Piech M., Rouba R., *Praca dyplomowa z turystyki. Podręcznik akademicki*, Łódź 2011.
- Cyran K., Przywara B., *Spoleczno-ekonomiczne uwarunkowania kariery naukowej w Polsce*, [w:] *Kariera naukowa w Polsce, Warunki prawne, społeczne i ekonomiczne*, red. S. Waltoś, A. Rozmus, Warszawa 2012.
- Gaś Z. B., *Profilaktyka w szkole*, Warszawa 2006.
- Gołębiak B. D., *Nauczanie i uczenie się w klasie*, [w:] *Pedagogika*, red. Z. Kwieciński, B. Śliwowski, Warszawa 2003.
- Grabarczyk C., *Rozwój klasyfikacji naukowych nauczycieli akademickich nauk technicznych*, Kraków 2012.
- Krasuska O., *Uczeń z Kaukazu w polskiej szkole*, [w:] *Szkoła w integralnym rozwoju ucznia i nauczyciela. Stan faktyczny i postulowany*, Lublin 2012.
- Leliwa-Pruszek Z., *Relacja mistrz – uczeń*, „Katolik.pl”, <http://www.katolik.pl/relacja-mistrz---uczen,23411,416,cz.html?s=2> [dostęp: 6.11.2016 r.].
- Mill J. S., *Autobiografia*, przeł. M. Szerera, Warszawa 1931.
- Mistrz i uczeń*, <http://www.mazovia.edu.pl/projekty/mistrz-i-uczen> [dostęp: 6.11.2016 r.].
- Mońko T., *Psychologiczny profil nauczyciela-mistrza*, http://www.mono.org.pl/upload/media/tomasz_monko-psychologiczny_profil_nauczyciela_mistrza.pdf [dostęp: 6.11.2016 r.].
- Niesiąbecka M., *Metody uczenia kooperatywnego jako źródło tworzenia nowych relacji nauczyciel – uczeń (prezentacja wybranych technik, inspiracje teoretyczne i wyniki badań)*, [w:] *Nauczyciel i uczniowie w sytuacjach szkolnych. Wybrane problemy do zajęć konwersatoryjnych z pedagogiki*, red. G. Koć-Seniuch, Białystok 1995.
- Olbrycht K., *Współczesne pytania wokół relacji „mistrz-uczeń”*, „Gazeta Uniwersytecka UŚ”, <http://gazeta.us.edu.pl/node/194851> [dostęp: 6.11.2016 r.].
- Paszkwicz A., *Pojęcie procesu wychowania – jego struktura i dynamizm*, [w:] *Nauczyciel i uczniowie w dyskursie edukacyjnym*, red. G. Koć-Sieniuch, A. Cichocki, Białystok 2000.
- Piątkowski D., *Niemożliwe. Pokonaj ego. Żyj bez granic*, Olsztyn 2014.
- Speck O., *Być nauczycielem. Trudności wychowawcze w czasie zmian społeczno-kulturowych*, przeł. E. Cieślak, Gdańsk 2005.
- Steiner G., *Nauki Mistrzów*, tłum. J. Łoziński, Poznań 2007.

Tutoring – poznaj innowacyjną metodę, [w:] Szkoła Tutorów. Collegium Wratislaviense, http://tutoring.edu.pl/tutoring_definicja_innowacyjna_metoda.page, 46 [dostęp: 6.11.2016 r.].

Wracają relacje mistrz-uczeń, <http://www.polskieradio.pl/9/306/Artykul/1233675> Wracaja-relacje-mistrzuczen, [dostęp: 6.11.2016 r.].

Zalewska S. L., *Relacje Mistrz-uczeń we współczesnych realiach uczelni wyższej. Rzeczywistość i oczekiwania*, http://www.sabinazalewska.pl/wp-content/uploads/2013/09/13-Miedzyzdroje_2009.pdf [dostęp: 6.11.2016 r.].

Dawid Dziurkowski

Akademia im. Jana Długosza w Częstochowie

Teoretyczny zarys relacji Mistrz-uczeń w historii myśli pedagogicznej oraz w dobie nowoczesnych technologii edukacyjnych

Streszczenie: Tradycyjne relacje Mistrz-uczeń znane były już od czasów starożytnych. Nader często wspomina się o ich szczególnej roli istniejącej w średniowiecznych uniwersytetach. Nasuwa się pytanie, czy przetrwały one po dzień dzisiejszy? Wydaje się, że współcześnie omawiane relacje istnieją, lecz w zmodyfikowanej postaci, nader często zupełnie odbiegającej od tradycyjnej. Jednym z istotnych determinantów wpływających na przewartościowanie stosunku Mistrza do ucznia i odwrotnie jest rozwój nowoczesnych technologii. W związku z powyższym niniejszy artykuł jest próbą przedstawienia ewolucji myśli pedagogicznej dotyczącej omawianych relacji oraz ich istnienia w dobie współczesnych nowoczesnych technologii.

Słowa kluczowe: Mistrz, uczeń, pedagogika, relacje, myśl, technologie.

Dawid Dziurkowski

Jan Długosz University of Częstochowa

The theoretical outline of the Master – student relationship in the history of educational (pedagogical) thought in the era of modern educational technology

Summary: Traditional Master – disciple relationships are often associated with a Teacher – a Master who conveys knowledge to his journeymen. This association is based on relations prevalent in the Middle Ages. They are not, however, devoid of sense but they have a modified form, very often different from the traditional one. It is a kind of an ideal model which, in the confrontation with the latest technologies, may appear either difficult to achieve or, on the contrary, even more reinforced. This paper is an attempt to present pedagogical thought concerning the Master – disciple relationships changing over the centuries.

Keywords: Master, student, pedagogy, technology, Middle Ages.

Давид Дзюрковський

Академія ім. Яна Длугоша в Ченстохові

Теоретичний нарис стосунків «учитель – учень» в історії педагогічної думки та в добу сучасних освітніх технологій

Анотація: Традиційна схема взаємин «учитель – учень» була відома ще в Стародавньому світі. Особливо часто її роль згадується в середньовічних університетах. З'являється запитання: чи існує вона сьогодні? Здається, так, але в змодифікованому вигляді, який часто мало подібний до традиційного. Одним із важливих чинників, що вплинув на переоцінку ставлення «учителя» до навчання та навпаки є розвиток сучасних технологій. У зв'язку з вищевикладеним пропонується стаття є спробою змалювання еволюції педагогічної думки, що стосується описаних схем взаємин та їх існування в добу сучасних новітніх технологій.

Ключові слова: майстер, учень, педагогіка, відносини, думка, технології.